

ЗАСТОСУВАННЯ ОСОБИСТІСНО-ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ МАЙСТРІВ РЕСТОРАННОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Стаття присвячена проблемі застосування особистісно-діяльнісного підходу у професійній підготовці майбутніх майстрів ресторанного обслуговування до підприємницької діяльності у вищих професійних училищах. Єдність її особистісного і діяльнісного аспектів сприяє розумінню сутності, змісту, функцій і структури підприємницької компетентності фахівців цього профілю як чинника забезпечення особистісної та діяльнісної готовності випускників до підприємництва в ресторанній галузі.

Ключові слова: професійна підготовка; вище професійне училище; особистісно-діяльнісний підхід; майстер ресторанного обслуговування; професійно-технічна освіта; ресторанна галузь.

Лім. 15.

Olena Zamferesko, Postgraduate Student, Lviv State University of Life Safety

THE APPLICATION OF PERSONAL-ACTIVITY APPROACH IN THE PROFESSIONAL PREPARATION OF FUTURE MASTERS OF RESTAURANT MAINTENANCE

The modern reform processes that have been taking place in the Ukraine's vocational technical education system are aimed at bringing it closer to the level of world standards for the training of skilled workers in different sectors, in particular, in the services sector. In accordance with the modern educational paradigm, the system of vocational education should provide each person to be able to receive the qualitative professional training in accordance with the needs and abilities, gradually and consistently increase one's qualifications, improve key and professional competencies throughout the life, taking into account the socio-economic demands and demands of society.

The main task of the modernization of modern vocational education is the formation of the future masters of restaurant maintenance the knowledge, skills and skills of entrepreneurial activity in the restaurant industry as a guarantee of successful mastery of this specialty.

The purpose of the research is justification of the feasibility of applying a personal-activity approach in the preparation of future masters of restaurant services to entrepreneurship.

Professional training of future masters of restaurant services to entrepreneurship is considered in the unity of personal and activity aspects, which are aimed at maximum self-realization of the personality in professional activities. The personality aspect puts in the center of educational process the student's personality as a subject of learning with the motives, goals, psychological peculiarities, which demands recognition of one's uniqueness, intellectual and moral freedom, the right to respect. The implementation of the activity aspect at the preparation of future masters of restaurant services to entrepreneurial activity provides the development of them on the basis of theoretical knowledge of practical skills and skills of entrepreneurial activity.

It is substantiated that the personal-activity approach will promote understanding of the essence, content, functions and structure of entrepreneurial competence of masters of restaurant service as a factor of ensuring the personal and active readiness of future graduates of higher professional schools for entrepreneurship in the restaurant industry. Taking into account the personal and activity aspects will also allow to justify the pedagogical conditions of forming entrepreneurial competence of future masters of restaurant services and develop a method for their implementation in the educational process of the higher vocational school.

Keywords: professional training; a higher vocational school; the personal-activity approach; a master of restaurant service; the vocational and technical education; the restaurant industry.

Постановка проблеми. Сучасні реформаційні процеси, що відбуваються в системі професійно-технічної освіти України, спрямовані на її наближення до рівня світових стандартів щодо підготовки кваліфікованих робітників для різних галузей, зокрема сектору послуг. Стрімке оновлення виробничих технологій, мінливість сучасного ринку праці, розвиток інформаційних процесів,

ускладнення виробничих відносин зумовлюють необхідність підготовки фахівців, здатних ефективно працювати в таких умовах і вирішувати нагальні завдання професійного та особистісного значення. На думку Н.Г. Ничкало, професійно-технічна освіта має стати безперервним процесом розвитку особистості та формування в неї готовності до прийняття рішень подальших дій [13]. Відповідно до сучасної

освітньої парадигми система професійної освіти має забезпечити кожній особистості змогу одержати якісну фахову підготовку згідно з її потребами і здібностями, поступово та послідовно підвищувати здобуту кваліфікацію, вдосконалювати ключові та професійні компетентності впродовж усього життя, враховуючи соціально-економічні вимоги і запити суспільства [9, 238]. Гармонійний розвиток особистості, її здатність до самоактуалізації й самореалізації у фаховій діяльності вимагає конструювання процесу професійної підготовки на засадах цілісності, органічного поєднання суспільно-гуманітарних, природничо-математичних і професійно орієнтованих предметів спільними гуманістичними смислами і духовно-моральними цілями.

Основним завданням вищого професійного училища (ВПУ) є формування у майбутніх майстрів ресторанного обслуговування професійних вмінь і навичок щодо підприємницької діяльності як запоруки успішного оволодіння фахом. Професія “майстер ресторанного обслуговування” є інтегрованою, на відміну від монопрофесій цього напрямку (“офіціант”, “бармен”, “буфетник”, “адміністратор залу”), тому важливо, щоб у фаховій підготовці приділялося більше навчального часу предметам за професійним спрямуванням: “Правознавство”, “Економічна теорія”, “Комерційна діяльність”, “Економіка підприємства”. Це сприятиме розширенню діапазону їхніх професійних підприємницьких компетенцій, завдяки чому випускники ВПУ зможуть виконувати професійні функції в закладах ресторанного господарства на належному рівні.

Враховуючи досягнення сучасної теорії та методики професійної освіти, необхідно обґрунтувати доцільність застосування особистісно-діяльнісного підходу до підготовки майбутніх майстрів ресторанного обслуговування до підприємницької діяльності, який забезпечить оптимізацію освітнього процесу, що визначає **мету нашої статті**.

Аналіз останніх публікацій. Теоретичні засади застосування особистісно-діяльнісного підходу в освіті, в тому числі професійній, обґрунтовані та розвинуті у працях Б.Г. Ананьєва, І.Д. Бега, Л.С. Виготського, Е.Ф. Зеєра, І.А. Зимньої, О.М. Леонтьєва, С.Л. Рубінштейна та ін. Особистість у них розглядається як суб’єкт діяльності, який сам, формуючись у діяльності та спілкуванні з іншими, визначає характер цієї діяльності та спілкування.

Виклад основного матеріалу. В умовах переходу до Національної рамки кваліфікацій [12] важливе значення для підготовки майбутніх

майстрів ресторанного обслуговування має особистісно-діяльнісний підхід, сутність, якого полягає в забезпеченні розвитку і саморозвитку особистості майбутнього фахівця для ресторанної галузі на основі розкриття його конкретних особливостей як об’єкта пізнання і предметної діяльності (В.В. Серіков [15, 98]). Його педагогічна цінність для нашого дослідження полягає у вираженні особистості майбутнього фахівця у його діяльності.

Реалізація особистісно-діяльнісного підходу у підготовці майбутніх майстрів ресторанного обслуговування до підприємницької діяльності розглядається в єдності особистісного і діяльнісного аспектів, спрямованих на максимальну самореалізацію особистості у професійній сфері.

Особистісний аспект розглядається в сучасній педагогіці як ключовий методологічний принцип вивчення, дослідження, організації педагогічного процесу (зі специфічними цілями, змістом, технологіями), який орієнтований на розвиток і саморозвиток власне особистісних властивостей майбутнього фахівця [11]. Основною дефініцією цього аспекту є “особистість”, яка характеризує людину як суб’єкт суспільних стосунків і носія стійкої системи суспільно значущих якостей. На цьому акцентував Л.С. Виготський, вважаючи, що особистість є “поняттям соціальним, вона охоплює надприродне, історичне в людині. Вона не природжена, але виникає внаслідок культурного розвитку, тому “особистість” є поняттям історичним” [3, 315].

В.М. М’ясищев наголошував, що особистість, як вияв активності та свідомості людини, є суб’єктом, здатним: по-перше, свідомо ставитися до довкілля та суспільних зв’язків, “виокремлюючи саму себе як суспільну істоту”; по-друге, не лише пристосовуватися до навколишньої дійсності, але й перетворювати її відповідно до своїх цілей і потреб [10]. Схоже трактування знаходимо у Л.І. Божович, яка вважає особистістю людину, яка “досягла рівня розвитку, відповідно до якого її погляди і стосунки набувають стійкості й вона стає здатною свідомо та творчо перетворювати дійсність і саму себе” [2, 26]. Б.Г. Ананьєв стверджує, що особистість є вершиною структури людських властивостей [1].

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що характерними ознаками особистості майбутнього фахівця є: соціальна активність, усвідомленість, творча спрямованість, свобода, відповідальність, неповторність і цілісність. Ці характеристики дозволять майбутньому майстру

ресторанного обслуговування реалізувати свої ціннісні еталони, що ґрунтуються на визнанні вагомості й унікальності окремої особистості та пов'язані з потребами людей та їх спільною діяльністю. У зв'язку з цим зазначимо, що особистісний аспект підготовки майбутніх майстрів ресторанного обслуговування до підприємницької діяльності передбачає усвідомлення учнями ВПУ необхідності отримання знань про підприємництво, його принципи, форми та методи, вироблення вмінь і навичок щодо заснування і просування власної ресторанної справи на основі їхніх ціннісних орієнтацій.

Оскільки майстер ресторанного обслуговування – це фахівець, здатний виконувати свої обов'язки на високому професійному рівні, постійно готовий до вирішення різноманітних виробничих проблем, розв'язання складних завдань підприємницької діяльності, прагнення вдосконалювати свою майстерність, то особистісний аспект має принципове значення для його професійного розвитку. Він спрямований на формування професійно важливих якостей учнів ВПУ, які сприяють становленню особистості майбутнього підприємця ресторанної галузі.

Отже, особистісний аспект професійної підготовки майбутніх майстрів ресторанного обслуговування до підприємницької діяльності ставить у центр освітнього процесу особистість учня, як суб'єкта навчання з його мотивами, цілями, психологічними особливостями, що вимагає визнання своєї унікальності, інтелектуальної та моральної свободи, права на повагу.

Реалізація діяльнісного аспекту підготовки майбутніх майстрів ресторанного обслуговування до підприємницької діяльності передбачає вироблення у них на основі теоретичних знань практичних умінь і навичок підприємницької діяльності.

Значний внесок у розроблення діяльнісної теорії особистості належить О.М. Леонтьєву, який стверджував, що основа особистості лежить не лише в глибинах її природних задатків і нахилів, не в набутих нею навичках, знаннях і вміннях, зокрема й професійних, а в тій системі діяльностей, що реалізуються цими знаннями і вміннями [8, 142]. Отже, діяльність є визначальним чинником розвитку й реалізації особистості майбутнього фахівця ресторанної галузі, як одним із головних параметрів її структури.

Г.В. Суходольський [14], аналізуючи поняття “діяльність”, окреслює такі його суттєві значення:

“робота”, “праця”, “активність”, “поведінка”. Семантичне поле категорії “діяльність” має такі компоненти: діяльність як доцільна життєдіяльність, трудова діяльність або праця як виробнича цінність людської діяльності; професійна діяльність, або професійна праця як трудова діяльність (праця), що виробляє цінність в особливій споживчій формі, яка вимагає спеціальної кваліфікації [7].

Психологічна теорія діяльності ґрунтується на загальній ієрархічній мегасистемі “люди – об'єкти – середовище”, яка організовує світ діяльності, враховує світ професій, спілкування і пізнання, взаємодію з природою та іншими соціальними процесами [6, 18]. Тобто, діяльність розуміється як активне поєднання з довкіллям, де майбутній фахівець виступає як суб'єкт, що спрямовано впливає на об'єкт і таким чином задовольняє свої потреби [4, 126]. Положення про те, що діяльність особистості під зовнішнім впливом може трансформуватися, зумовлює важливість застосування діяльнісного аспекту під час конструювання педагогічних технологій, метою яких є не накопичення знань, а формування способу дій майбутніх фахівців.

Професійна підготовка майбутніх майстрів ресторанного обслуговування до підприємницької діяльності у ВПУ передбачає навчання відповідних професійних дій, створення яких неможливе без опанування певних знань. Засвоєння знань веде до закріплення вже відомих і нових дій, які є посередньою ланкою для професійних здібностей та способів поведінки майбутніх фахівців [5, 48]. Тобто, знання мають не просто передаватися, а отримуватися учнями ВПУ під час їхньої навчально-виробничої діяльності.

У контексті підприємницької діяльності майстру ресторанного обслуговування мають бути властиві характерологічні ознаки: цілеспрямованість (наявність мети як свідомо запланованого результату); усвідомленість (задіяність мотиваційної, інформаційної, регульовальної, контролювальної, цілевизначальної, орієнтаційної функцій свідомості); продуктивність (наявність перетворень – залежно від виду діяльності вони можуть бути зовнішніми і внутрішніми); опосередкованість (задіяні інтеріоризовані засоби спілкування); предметність (виражає предметну спрямованість і зумовленість матеріальним та ідеальним буттям); соціальність (як за історичною природою, так і за процесом і метою здійснення); процесуальність (передбачає певну систему дій) [7, 191].

Сьогодні підприємницька діяльність у

ресторанній справі є невід'ємною складовою української економіки. Тому підготовка майбутніх майстрів ресторанного обслуговування до такої діяльності передбачає вивчення у ВПУ основ галузевої економіки і підприємництва, поглиблення знань про правові аспекти професійної діяльності фахівців цього профілю, вироблення навичок калькуляції та обліку, що суттєво сприятиме підвищенню рівня професійності та розвитку підприємницької ініціативи у ресторанному господарстві.

Отже, діяльнісний аспект професійної підготовки майбутніх майстрів ресторанного обслуговування до підприємницької діяльності спрямований на вивчення способів і засобів професійної діяльності та відображає педагогічну взаємодію на суб'єкт-суб'єктних засадах, що забезпечить свідоме, міцне засвоєння учнями ВПУ потрібного досвіду, зокрема у процесі проходження виробничої практики, під час якої майбутні фахівці ресторанної галузі зможуть ознайомитися з усіма особливостями майбутньої професійної діяльності в реальних виробничих умовах.

Застосування особистісно-діяльнісного підходу в підготовці майстрів ресторанного обслуговування до підприємницької діяльності дасть змогу створити умови для формування в учнів ВПУ потреби професійного саморозвитку, становлення системи особистісних і професійних цінностей, усвідомлення цінностей обраної професії; сприятиме активізації навчально-пізнавальної та навчально-виробничої діяльності.

Висновки. Особистісно-діяльнісний підхід становить методологічне підґрунтя дослідження підготовки майбутніх фахівців ресторанної галузі до підприємницької діяльності у ВПУ, уможливило її системне вивчення як актуальної проблеми професійної освіти. У його контексті особистість майбутнього майстра ресторанного обслуговування розглядається в його навчальній та майбутній професійній діяльності. Цей підхід спрямований на забезпечення професійно-особистісної готовності випускників ВПУ до підприємницької діяльності в галузі ресторанного господарства, яка виявляється у високому професіоналізмі як у сфері ресторанного обслуговування, так і в практичній підготовленості особистості до підприємницької діяльності.

Цілеспрямоване застосування особистісно-діяльнісного підходу в професійній підготовці майстрів ресторанного обслуговування до підприємницької діяльності також сприятиме глибшому розумінню сутності, змісту і структури підприємницької компетентності, дасть змогу

обґрунтувати педагогічні умови її формування та сприятиме розробленню методики їх реалізації у ВПУ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания / Ананьев Б. Г. – СПб.: Питер, 2001. – 288 с.
2. Божович Л. И. Проблемы формирования личности: избранные психологические труды / Л.И. Божович; под ред. Д. И. Фельдштейна. – [3-е изд.] – М.: Московский психолого-социальный институт; Воронеж: МОДЭК, 2001. – 352 с.
3. Выготский Л. С. Собрание сочинений: [в 6-ти т.] / Л. С. Выготский. – Т. 3. Проблемы развития психики / под ред. А. М. Матюшкина. – М.: Педагогика, 1983. – 368 с.
4. Деятельность // Большой психологический словарь / под ред. Б. Г. Мещерякова, В. П. Зинченко. – М.: Прайм-Еврознак, 2003. – 672 с.
5. Загвязинский В. И. Методология и методы психолого-педагогического исследования: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В. И. Загвязинский, Р. Атаханов. – 3-е изд., испр. – М.: Академия, 2006. – 208 с.
6. Качалов Д. В. Концепция формирования педагогической культуры у студентов вуза – будущих учителей в инновационной образовательной среде: монография / Д. В. Качалов. – М.: Академия Естествознания, 2011. – 157 с.
7. Княжева І. Особистісно-діяльнісний підхід у дослідженні методичної культури майбутніх викладачів педагогічних дисциплін / І. Княжева / Гірська школа Українських Карпат. – 2015. – № 12–13. – с. 190–192.
8. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознания. Личность. / А. Н. Леонтьев. – М.: Смысл; Академия, 2004. – 346 с.
9. Литвин А. В. Принцип наступності в контексті сучасної парадигми освіти / А. В. Литвин, Л. А. Руденко // Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності: зб. наук. пр. – Львів: ЛДУ БЖД, 2016. – Вип. 14. – С. 237–243.
10. Мясичев В. Н. Личность и неврозы / Владимир Николаевич Мясичев. – М.: ЛГУ, 1960. – 426 с.
11. Наукові підходи до педагогічних досліджень: [колективна монографія] / за заг. ред. д. пед. наук, проф., чл.-кор. НАПН України В. Лозової. – Харків: Вид-во А. П. Віропець “Апостроф”. 2012. – 348 с.
12. Ничкало Н. Г. Національна рамка кваліфікацій – проблема загальнодержавна / Н. Ничкало // Професійно-технічна освіта. – 2010. – № 2. – С. 3–4.

13. Ничкало Н. Г. Теоретико-методологічні проблеми і перспективи розвитку досліджень з неперервної професійної освіти: у 2 частинах / Н. Г. Ничкало // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: [зб. наук. праць / за ред. І. А. Зязюна та Н. Г. Ничкало]. – К.: Либідь, 2001. – Ч. 1. – 392 с.

14. Суходольский Г. В. Основы психологической теории деятельности / Г. В. Суходольский. – Изд. 2-е. – М. Изд-во ЛКИ, 2008. – 168 с.

15. Сериков В. В. Личностный подход в образовании: концепции и технологии / В. В. Сериков. – Волгоград: Перемена, 1994. – 152 с.

REFERENCES

1. Ananiev, B. G. (2001). *Chelovek kak predmet poznaniya* [Man as a subject of knowledge]. St. Petersburg: Peter, 288 p. [in Russian].

2. Bozhovich, L. I. (2001). *Problemy formirovaniya lichnosti: izbrannye psikhologicheskie trudy* [Problems of Personality Formation: Selected Psychological Works]. (Ed.) by D. I. Feldstein, 3rd ed., Moscow: Moscow Psychology and Social Institute; Voronezh: MODEK, 352 p. [in Russian].

3. Vygotsky, L. S. (1983). *Sobranie sochineniy: v 6-ti t.* [Collection of works: in 6 v.]. Vol. 3. *Problems of the development of the psyche*, (ed.) A. M. Matiushkina. Moscow: Pedagogics, 368 p. [in Russian].

4. Meshcheryakova, B. G. & Zinchenko, V. P. (Ed.). (2003). *Deyatelnost* [Activity]. *Big psychological dictionary*. Moscow: Prime-Euroznak, 672 p. [in Russian].

5. Zagvyazinsky, V. I. & Atahanov, R. (2006). *Metodologiya i metody psikhologo-pedagogicheskogo issledovaniya: ucheb. posobie dlya stud. vyssh. ucheb. zavedeniy* [Methodology and methods of psycho-pedagogical research: study. for a student. higher studying Institutions]. 3rd ed., Corrected. Moscow: Academia, 208 p. [in Russian].

6. Kachalov, D. V. (2011). *Kontseptsiya formirovaniya pedagogicheskoy kultury u studentov vuza – budushchikh uchiteley v innovatsionnoy obrazovatelnoy srede: monografiya* [Concept of formation of pedagogical culture at university students – future teachers in an innovative educational activity: a monograph]. Moscow: The Academy of Natural Sciences, 157 p. [in Russian].

7. Knyazheva, I. (2015). *Osobystisno-diyalnisnyi pidkhd u doslidzhenni metodychnoi kultury maibutnix vykladachiv pedahohichnykh dystsyplin* [Personal-activity approach in the study of methodical culture of future teachers of pedagogical disciplines]. *Mountain School of the Ukrainian Carpathians*. No. 12-13, pp. 190–192. [in Ukrainian].

8. Leontiev, A. N. (2004). *Deyatelnost. Soznaniya. Lichnost*. [Activity. Consciousness Personality]. Moscow: The meaning; Academy, 346 p. [in Russian].

9. Lytvyn, A. V. & Rudenko, L. A. (2016). *Pryntsyp nastupnosti v konteksti suchasnoi paradyhmy osvity* [The principle of continuity in the context of the modern paradigm of education]. *Visnyk of Lviv State University of Life Safety: Sob. sciences Ave*. Lviv: LSU LS, Vol. 14, pp. 237–243. [in Ukrainian].

10. Myasishchev, V. N. (1960). *Lichnost i nevrozy* [Personality and Neurosis]. Moscow: LSU, 426 p. [in Russian].

11. *Naukovi pidkhody do pedahohichnykh doslidzhen: kolektyvna monografiya* (2012). [Scientific approaches to pedagogical researches: collective monograph]. For colleges. Ed. d. ped. Sciences, prof., Corr. National Academy of Sciences of Ukraine V. Lozova. Kharkiv: View of A. P. Vyrupets “Apostrophe”. 348 p. [in Ukrainian].

12. Nychkalo, N. G. (2010). *Natsionalna ramka kvalifikatsii – problema zahalnodержavna* [National Qualifications Framework – national problem]. *Vocational and technical education*. No. 2, pp. 3–4. [in Ukrainian].

13. Nychkalo, N. G. & Zyazyun, I. A. (Ed.). (2001). *Teoretyko-metodolohichni problemy i perspektyvy rozvytku doslidzhen z neperervnoi profesiinoy osvity: u 2 chastynakh* [Theoretical and methodological problems and prospects for the development of research on continuous vocational education: in 2 parts]. *Continuous vocational education: theory and practice*. Kyiv: Lybid, part. 1, 392 p. [in Ukrainian].

14. Sukhudolsky, G. V. (2008). *Osnovy psikhologicheskoy teorii deyatelnosti* [Basics of the Psychological Theory of Activity]. Izd. 2nd. Moscow, Izv-LKI, 168 p. [in Russian].

15. Serikov, V. V. (1994). *Osnovy psikhologicheskoy teorii deyatelnosti* [Personal approach in education: Concepts and Technology]. Volgograd: Change, 1994. 152 p. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 08.05.2018

